

ANALÝZA

3. 2. 2015

Průměrný věk pracujících se za dvacet let zvýšil o téměř čtyři roky

Dlouhodobý pokles míry zaměstnanosti v nejmladším produktivním věku od roku 1993 byl kompenzován růstem míry zaměstnanosti osob ve věku 55 až 64 let. V porovnání s vyspělými zeměmi EU je zaměstnanost v obou skupinách v ČR stále na nižší úrovni.

V roce 2013 pracovalo celkem 4 937 tis. osob, tj. 46,9 % celé populace České republiky. Přitom v prvním roce samostatnosti České republiky v roce 1993 byl tento podíl o něco vyšší - 47,2 %. V období 1993 až 2013 se však výrazně měnily faktory, které protichůdně ovlivnily výši tohoto podílu. Na jedné straně se podstatně snížil počet dětí do patnácti let a zároveň se prodloužil věk odchodu do důchodu, na druhé straně vzrostla nezaměstnanost, prodloužila se střední délka života a značně se prodloužila průměrná délka vzdělávání.

Když odhlédneme od předproduktivní složky obyvatel 0 až 14 let a osob 65letých a starších, potom situaci na trhu práce charakterizuje obecná míra zaměstnanosti 15-64letých osob (počet pracujících ve věku 15-64 let k celkovému počtu 15-64letých obyvatel). Vysoká míra zaměstnanosti byla na počátku sledovaného období až do roku 1996, kdy se pohybovala nad úrovní 69 %. V důsledku vývoje situace na trhu práce poté postupně klesala až ke hranici 64 % v roce 2004. V posledních čtyřech letech míra zaměstnanosti roste a v roce 2013 se přiblížila k 68 %. Podle předběžných údajů dosáhla v průměru za celý rok 2014 již úrovně výchozího roku 1993 (69 %). K významným změnám v míře zaměstnanosti docházelo především ve skupinách osob v nejmladším a starším produktivním věku.

A. Protichůdný vývoj míry zaměstnanosti v nejmladších a nejstarších skupinách produktivního věku

V roce 1993 pracovala téměř třetina osob v nejmladší skupině 15-19letých, v roce 2013 to bylo pouze o něco více než 3 %. Obdobně se snížila míra zaměstnanosti ve skupině 20-24letých, tedy ve věku, kdy velká část mladých studuje na terciárním stupni (o více než třetinu). Míra zaměstnanosti o málo klesla i ve velké skupině 25-54letých, kde se projevilo mj. i zvýšení věku rodiček. Naprosto opačná tendence je patrná ve skupinách předdůchodového věku. Razantně se zvýšila míra zaměstnanosti žen ve věku 55-59 let a zároveň se zvýšila i míra zaměstnanosti mužů v tomto věku. V porovnání se situací před dvaceti lety podstatně častěji pracují i mladší šedesátníci (60-64letí). U žen i u mužů se tak zásadně projeví změny podmínek pro odchod do důchodu. Určitý pokles míry zaměstnanosti ve skupině 65letých a starších je jednoznačně způsoben vysokým nárůstem počtu osob, které dosáhly 70 a více let. Tento pokles se právě projevuje v růstu počtu neaktivních osob.

ANALÝZA
Míra zaměstnanosti ve vybraných věkových skupinách v letech 1993 a 2013

v %

	Věková skupina						
	15-24 let	z toho:		25-54 let	55-59 let	60-64 let	65 a více let
		15-19 let	20-24 let				
1993							
celkem	46,9	31,3	65,9	86,3	46,2	17,5	5,6
muži	55,5	34,0	81,6	92,9	69,8	24,8	8,9
ženy	37,9	28,5	49,4	79,7	24,9	11,4	3,7
2013							
celkem	25,6	3,4	42,4	83,5	73,5	30,1	5,1
muži	29,9	4,2	49,5	91,2	82,0	42,7	7,0
ženy	21,0	2,5	34,9	75,5	65,3	18,6	3,7
rozdíl v procentních bodech (2013/1993)							
celkem	-21,4	-27,9	-23,5	-2,8	27,3	12,6	-0,6
muži	-25,6	-29,8	-32,1	-1,7	12,3	17,9	-1,8
ženy	-17,0	-26,0	-14,5	-4,2	40,4	7,2	-0,0

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

Výsledkem těchto změn a předcházejícího demografického vývoje je skutečnost, že relace mezi četností pracujících v nejmladším a nejstarším produktivním věku se úplně obrátila. **V roce 1993 převyšoval počet pracujících ve věku 15-24 let počet pracujících 55-64letých 2,5x, o dvacet let později byl naopak počet pracujících v nejstarší skupině produktivního věku 2,6x vyšší než počet pracujících v nejmladší desetileté skupině produktivního věku!** Změny v počtu pracujících v uvedených skupinách byly tedy podstatně větší než v celé skupině 25-54 let, ve které se zvýšil počet pracujících v období 1993 až 2013 o necelých 100 tis. Počet pracujících ve věku 65 a více let zatím ovlivňuje celkovou zaměstnanost jen málo (91 tis. v roce 2013 proti 75 tis. v roce 1993).

Počet pracujících v ČR ve vybraných věkových skupinách v letech 1993 a 2013

v tis.

	Věková skupina			
	15-24 let	25-54 let	55-64 let	65 a více let
1993				
celkem	778,4	3704,6	315,1	75,4
muži	470,9	2000,6	219,4	44,6
ženy	307,6	1704,0	95,7	30,8
2013				
celkem	293,5	3802,3	750,0	91,2
muži	175,8	2126,5	439,8	52,0
ženy	117,8	1675,8	310,2	39,2
rozdíl v tis.				
celkem	-484,9	97,7	434,9	15,8
muži	-295,1	125,9	220,4	7,4
ženy	-189,8	-28,2	214,5	8,4

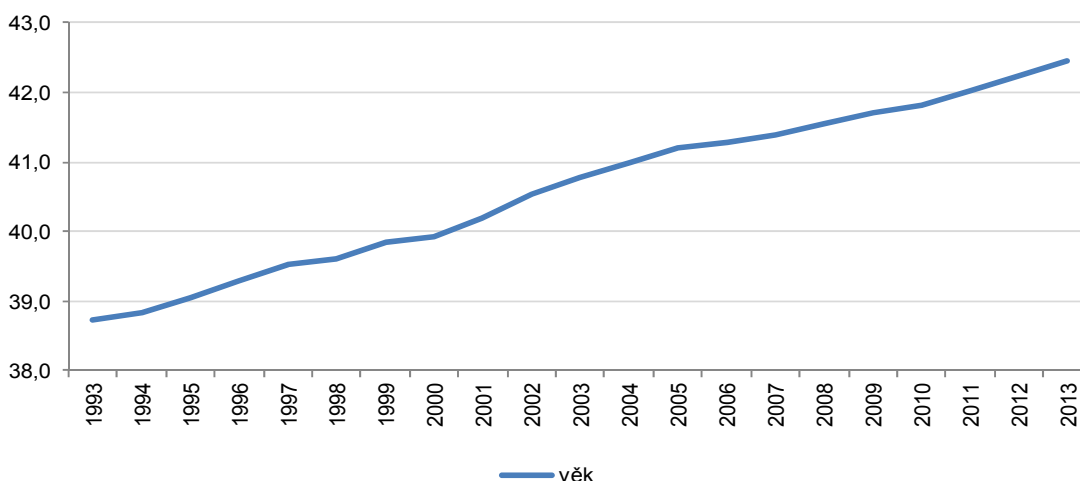
Zdroj: ČSÚ-VŠPS

ANALÝZA

Absolutní četnost pracujících v určitém věku je značně ovlivněna posuny ve věkové struktuře obyvatelstva. Projevují se v ní všechny nerovnoměrnosti v demografickém vývoji od čtyřicátých let až do začátku tohoto tisíciletí. Pokud vezmeme v úvahu velikost jednotlivých věkových skupin pracujících, pak klíčovou roli pro úroveň celkové zaměstnanosti v následujících letech budou mít silné ročníky narozených v sedmdesátých letech. Proto se ukazuje jako zvlášť aktuální rozvoj systému efektivního celoživotního vzdělávání, který by měl umožnit využití potenciálu těchto osob v příštím čtvrtstoletí.

Změny v oblasti zaměstnanosti se projevují v růstu průměrného věku pracujících. Ten se od roku 1993 zvýšil o 3,7 roku a v roce 2013 dosáhl 42,4 roku. Průměrný věk pracujících rostl nepřetržitě v celém dvacetiletém období, v posledních letech každoročně pravidelně o 0,2 roku. To jen potvrzuje dopad demografického vývoje a velkých změn v míře zaměstnanosti na začátku a ke konci produktivního věku.

**Průměrný věk pracujících v ČR
v letech 1993 až 2013**

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

B. Přetrvávají velké rozdíly v míře zaměstnanosti mezi členskými zeměmi EU

Pro Českou republiku je charakteristická ekonomická neaktivita mladých studujících na školách sekundárního a terciárního stupně a nadprůměrná míra zaměstnanosti na konci produktivního věku, vyplývající především z růstu věkové hranice potřebné pro odchod do starobního důchodu. Právě rozdíly v míře zaměstnanosti mladých a ve vyšším věku podstatně ovlivňují rozdíly v celkové zaměstnanosti mezi jednotlivými členskými zeměmi EU.

Pokud jde o věkovou skupinu 15-24letých, která z valné části studuje, tak v průměru EU28 pracovala v roce 2013 třetina těchto mladých. Míra zaměstnanosti v ČR byla podprůměrná - 25,6 %. Nejnižší zaměstnanost mladých je v celém pásmu zemí na jihu kontinentu od Portugalska až po Rumunsko, nižší byla i na Slovensku a v Maďarsku.

ANALÝZA

Vysoká míra zaměstnanosti mladých je na druhé straně v Německu, Rakousku, Nizozemsku, Spojeném království a ve všech severských státech. V Nizozemsku dokonce přesáhla 62 %. Vysokou míru zaměstnanosti 15-24letých vykazují i nečlenské státy EU jako Norsko, Švýcarsko a Island. Diference v míře zaměstnanosti se plně projevují jak mezi mladými muži, tak i ženami.

Nižší míra zaměstnanosti mladých v ČR souvisí s mimořádným nárůstem podílu studujících na středních a vysokých školách. Avšak vysoký podíl studujících vykazují i všechny země, ve kterých dosahuje míra zaměstnanosti mladých nejvyšších hodnot. To potvrzují údaje Eurostatu o podílu absolventů vysokých škol ve věku 30-34 let. Rozdíl je v tom, že podstatná část mladých v těchto zemích kombinuje studium se zaměstnáním, ať již z důvodů ekonomických nebo nabytí praktických zkušeností ve zvoleném oboru studia.

Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 15-24 let v členských zemích EU v roce 2013

v %

Země	Celkem			Muži			Ženy		
	15-24 let	z toho:		15-24 let	z toho:		15-24 let	z toho:	
		15-19 let	20-24 let		15-19 let	20-24 let		15-19 let	20-24 let
EU28	32,3	14,8	47,8	34,1	15,4	50,8	30,4	14,2	44,7
Belgie	23,6	4,9	40,6	25,3	5,3	43,7	21,9	4,4	37,5
Bulharsko	21,2	3,0	34,5	24,0	3,6	38,9	18,4	2,4	30,0
Česká republika	25,6	3,4	42,4	29,9	4,2	49,5	21,0	2,5	34,9
Dánsko	53,7	44,0	63,0	52,3	41,1	63,4	55,0	47,1	62,6
Německo	46,8	26,6	64,3	48,3	28,3	65,6	45,2	24,7	62,9
Estonsko	32,4	6,5	50,7	34,0	6,1	54,0	30,7	6,9	47,4
Irsko	29,0	10,4	48,9	28,5	10,0	48,5	29,6	10,8	49,4
Řecko	11,8	2,1	22,1	14,6	3,0	26,6	9,1	1,3	17,6
Španělsko	16,8	3,5	28,8	17,3	4,1	29,4	16,3	2,8	28,2
Francie	28,6	10,0	47,0	31,2	12,2	50,5	25,8	7,7	43,4
Chorvatsko	14,9	3,2	26,4	17,4	3,6	30,8	12,4	2,8	21,7
Itálie	16,3	2,7	28,8	18,8	3,3	33,0	13,7	1,9	24,4
Kypr	23,5	3,0	41,2	24,0	2,8	41,2	23,0	3,1	41,1
Lotyšsko	30,2	5,9	47,4	33,3	6,7	52,0	27,0	5,0	42,5
Litva	24,6	3,7	42,5	27,6		47,0	21,5		37,8
Lucembursko	21,9	8,8	35,4	24,2	10,0	39,1	19,4	7,5	31,7
Maďarsko	19,8	2,2	34,9	22,4	2,8	39,4	17,2	1,7	30,3
Malta	46,0	19,2	68,6	47,5	20,8	70,3	44,4	17,4	66,9
Nizozemsko	62,3	52,4	71,6	61,8	51,8	71,4	62,8	53,0	71,9
Rakousko	53,8	36,6	69,0	57,4	41,9	71,2	50,3	31,3	66,8
Polsko	24,2	4,2	41,0	28,6	5,2	48,3	19,5	3,2	33,3
Portugalsko	21,7	5,8	37,1	22,9	6,6	39,0	20,4	4,9	35,2
Rumunsko	23,5	7,7	35,7	27,3	8,9	41,5	19,6	6,4	29,6
Slovinsko	26,5	10,4	39,7	29,7	11,8	43,7	23,0	8,9	35,1
Slovensko	20,4	2,3	35,2	24,4	2,8	42,2	16,2	1,8	27,9
Finsko	41,5	22,8	58,8	39,1	18,4	57,4	43,9	26,9	60,3
Švédsko	41,7	21,0	58,9	40,5	17,8	59,6	42,9	24,5	58,1
Spojené království	46,7	26,9	63,4	46,8	25,2	65,3	46,5	28,7	61,5

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

ANALÝZA

Velké diference v zaměstnanosti lze pozorovat i ve skupině osob ve starším produktivním věku. V obou věkových skupinách 55-59letých a 60-64letých je míra zaměstnanosti nejvyšší právě v zemích, které se zároveň vyznačují i vysokou mírou zaměstnanosti mladých, tedy v severských státech, Nizozemsku, Spojeném království a v Německu. Určitou výjimkou je Rakousko, kde vliv vysokého podílu pracujících mladých částečně kompenzuje nižší míra zaměstnanosti ve vyšším věku.

V České republice je na jedné straně velmi nízká zaměstnanost mladých, na druhé straně je míra zaměstnanosti mírně nadprůměrná ve skupině 55-64 let. Nadprůměrná je však pouze v kategorii mužů, zaměstnanost žen v tomto věku je stále pod unijním průměrem.

Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 55 až 64 let v členských zemích EU v roce 2013

v %

Země	Celkem			Muži			Ženy		
	55-64 let	z toho:		55-64 let	z toho:		55-64 let	z toho:	
		55-59 let	60-64 let		55-59 let	60-64 let		55-59 let	60-64 let
EU28	50,2	64,8	34,5	57,5	71,8	41,9	43,3	58,1	27,6
Belgie	41,7	58,6	22,8	47,7	65,4	27,8	35,8	51,9	18,0
Bulharsko	47,4	62,6	32,5	51,9	62,0	41,6	43,4	63,2	24,7
Česká republika	51,6	73,5	30,1	62,5	82,0	42,7	41,4	65,3	18,6
Dánsko	61,7	77,8	44,8	66,5	80,9	51,4	56,8	74,8	38,4
Německo	63,5	75,9	49,9	69,8	80,7	57,6	57,5	71,2	42,6
Estonsko	62,6	73,8	50,6	61,4	71,6	49,9	63,6	75,7	51,2
Irsko	51,3	60,1	41,5	59,3	67,0	50,7	43,4	53,2	32,3
Řecko	35,6	46,0	24,5	46,0	59,7	31,3	26,0	33,4	18,3
Španělsko	43,2	54,3	30,7	50,5	62,7	36,4	36,3	46,2	25,2
Francie	45,6	67,6	23,3	48,4	71,4	24,8	43,1	64,0	21,9
Chorvatsko	37,8	49,3	24,9	45,0	57,1	31,2	31,0	41,9	19,2
Itálie	42,7	58,7	25,9	52,9	70,4	34,2	33,1	47,5	18,1
Kypr	49,6	62,1	36,5	61,1	72,5	49,1	38,3	51,8	24,3
Lotyšsko	54,8	70,4	37,8	55,2	69,2	38,7	54,6	71,3	37,1
Litva	53,4	67,1	37,8	56,1	68,3	41,4	51,2	66,1	35,1
Lucembursko	40,5	54,7	22,9	48,3	63,9	28,8	32,4	45,0	16,8
Maďarsko	38,5	58,4	16,0	46,2	66,1	22,2	32,3	51,8	11,3
Malta	36,3	52,6	19,7	53,9	76,0	31,1	18,7	28,9	8,5
Nizozemsko	60,1	71,9	47,4	70,2	80,8	58,8	50,0	63,1	36,0
Rakousko	44,9	63,7	23,0	54,3	73,3	31,9	36,0	54,5	14,8
Polsko	40,6	55,3	24,1	51,3	64,4	36,1	31,0	46,9	13,7
Portugalsko	46,9	57,4	35,8	53,5	64,3	41,9	41,0	51,2	30,3
Rumunsko	41,5	52,8	28,8	51,5	64,7	36,4	32,7	42,1	22,3
Slovinsko	33,5	47,6	16,8	41,8	57,4	23,4	25,2	37,9	10,1
Slovensko	44,0	64,2	20,8	53,3	71,7	31,2	35,7	57,3	11,7
Finsko	58,5	73,4	44,0	56,5	70,0	43,8	60,5	76,7	44,2
Švédsko	73,6	81,7	65,4	76,9	84,4	69,3	70,3	79,0	61,7
Spojené království	59,8	72,3	46,5	66,9	77,0	56,0	53,1	67,8	37,6

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

ANALÝZA

Státy s vysokou mírou zaměstnanosti v nejmladším a starším produktivním věku jsou zároveň země na vysoké ekonomické a sociální úrovni. Naopak řada zemí s podprůměrnou zaměstnaností na začátku a konci produktivního věku se potýká se závažnými problémy v rozvoji ekonomiky.

C. Očekávaná délka pracovní aktivity se v rámci EU značně liší

Nižší míra zaměstnanosti je v řadě zemí zásadně ovlivněna vysokou nezaměstnaností zejména v nejmladším produktivním věku. Typickým příkladem jsou země z jižní části kontinentu. Z toho důvodu Eurostat publikuje ukazatel průměrná délka pracovní aktivity (duration of working life), která zohledňuje i případy osob bez práce, kdy respondent aktivně hledá zaměstnání a je schopen nástupu do něj nejpozději do dvou týdnů od data šetření. Je tedy respektována i doba, kdy je nepracující aktivní na trhu práce.

Uvedený ukazatel je konstruován pro potřeby analýz a monitorování situace na trhu práce v souladu se strategií zaměstnanosti Europe 2020. Doplní další ukazatele a je zaměřen na celý životní cyklus ekonomické aktivity osob. Situaci v jednotlivých věkových skupinách, zejména na začátku a na konci produktivního věku, lépe popisuje ukazatel obecná míra zaměstnanosti v těchto skupinách.

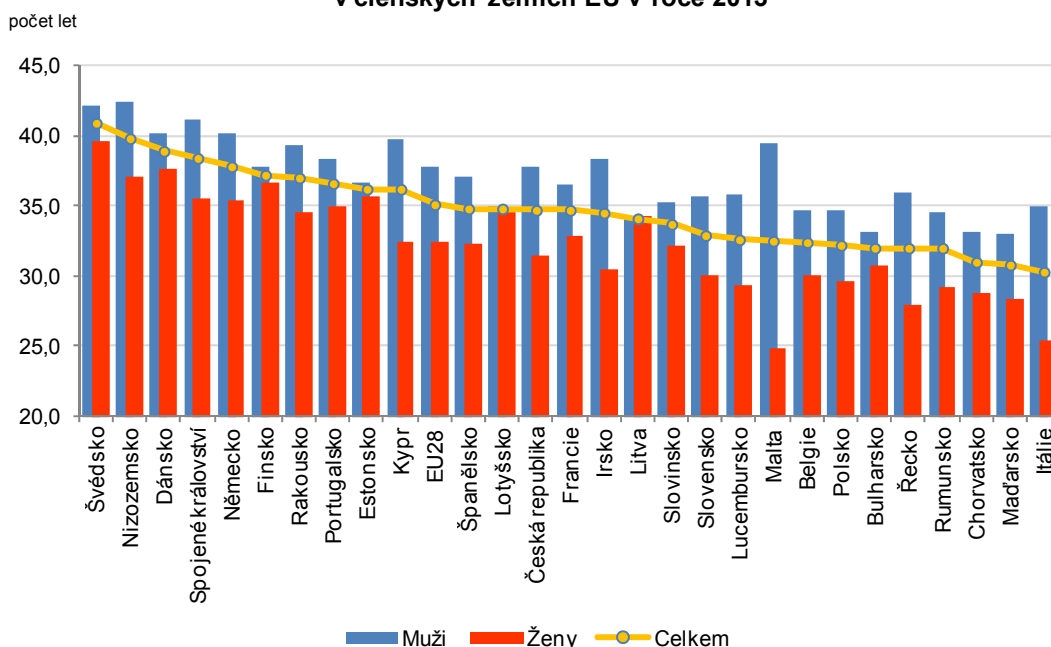
Metodická poznámka: Ukazatel průměrná očekávaná doba pracovní aktivity udává průměrný počet let, kdy osoba ve věku 15 let bude aktivní na trhu práce (zaměstnaná, resp. nezaměstnaná). Ukazatel vychází z demografických dat a z dat o situaci na trhu práce (LFS-VŠPS). Pro potřeby výpočtu byly využity i údaje z LFS za jednotlivé ročníky respondentů, které se běžně nepublikují.

Podle posledních údajů za rok 2013 je rozdíl mezi zeměmi velký. Délka ekonomicky aktivního života by měla být ve Švédsku téměř o jedenáct let vyšší než v Itálii. I další země s očekávanou nejvyšší dobou ekonomické aktivity patří mezi země s vysokou mírou zaměstnanosti v krajních skupinách produktivního věku a zároveň s podprůměrnou mírou nezaměstnanosti. Jedná se tedy opět o všechny severské státy, Nizozemsko, Spojené království a o naše sousedy Německo a Rakousko. Očekávaná délka pracovního života je nejnižší v některých státech jižní Evropy, v Maďarsku a Polsku. Není bez zajímavosti, že je nižší i v Belgii a Lucembursku.

Téměř ve všech zemích je délka pracovního života mužů delší než u žen. Největší rozdíly jsou na Maltě, v Itálii a Řecku. Obecně jsou rozdíly v očekávané délce ekonomické aktivity vyšší spíše v jižní oblasti než na severu či západu kontinentu. Minimální rozdíly mezi muži a ženami jsou ve všech třech baltských státech, v Litvě je dokonce očekávaná doba ekonomické aktivity žen vyšší než u mužů.

ANALÝZA

Průměrná očekávaná doba pracovní aktivity 15letých osob v členských zemích EU v roce 2013

Zdroj: Eurostat, Labour Force Survey

Celková očekávaná délka pracovní aktivity našich patnáctiletých je stále nižší než průměr EU28 (ČR 34,7, EU28 35,1). Předpokládaná doba pracovní aktivity mužů je přitom shodná s průměrem EU28, ale ve skupině žen je stále kratší než průměr EU28 (v roce 2013 o 1 rok). Je přitom třeba si uvědomit určitou vnitřní nesourodost tohoto ukazatele, celková míra zaměstnanosti 15-64letých v ČR je nadprůměrná, ale míra nezaměstnanosti je jedna z nejnižších ze všech členských zemí.

Autor

Marta Petráňová, Bohuslav Mejstřík

Oddělení pracovních sil, migrace a rovných příležitostí, ČSÚ

Tel.: +420 274 054 357; +420 274 052 203

E-mail: marta.petranova@czso.cz; bohuslav.mejstrik@czso.cz

Oddělení informačních služeb – ústředí

Informace o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další najdete na stránkách

Českého statistického úřadu: www.czso.cz | tel.: 274 052 304, 274 052 425, e-mail: infoservis@czso.cz